

розвиває свої цінності та соціальні ролі. Філософський аналіз ідей Еміля Дюркгейма, Жан-Жака Руссо, Іммануїла Канта, Мартіна Гайдегера та Жан-Поля Сартра дозволяє зрозуміти, що людина є не просто продуктом середовища, а активним учасником його формування. Соціальне середовище має двоїсту природу: воно може стимулювати розвиток, але водночас обмежувати свободу та автентичність. В умовах швидких соціальних і технологічних змін важливо зберігати баланс між адаптацією до суспільних вимог і збереженням власної ідентичності. Сучасний світ ставить перед людиною завдання самостійного вибору і відповідальності за своє життя, що є ключовим для її розвитку в соціальному контексті.

Список використаних джерел

1. Гайдегер М. *Буття і час*. Київ: Основи, 2002. 742 с.
2. Дюркгейм Е. *Самогубство: Соціологічне дослідження*. Київ: Основи, 1998. 519 с.
3. Кант І. *До вічного миру*. Львів: Літопис, 2003. 294 с.
4. Руссо Ж.-Ж. *Про суспільний договір, або Принципи політичного права*. Київ: Основи, 2001. 349 с.
5. Сартр Ж.-П. *Екзистенціалізм це гуманізм*. Львів: Літопис, 2010. С.49-65.

Петрова Яна Іванівна

доктор філософії з фінансів, банківської справи та страхування,
офіцер Збройних Сил України, позаштатна уповноважена з гендерних
питань-радниця командувача Оперативного командування «Схід»

у сфері гендерної політики

Оперативне Командування «Схід» Сухопутних військ Збройних Сил України

м. Дніпро, Україна

boeing768@gmail.com

ВІДОБРАЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ ЯК ВИКЛИК СУЧАСНИХ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

У періоди воєнних конфліктів відбуваються глибокі трансформації, що прямо та опосередковано впливають на розвиток народів, культуру та мистецтво. Під час російсько-української війни також бачимо світоглядні зміни, що стосуються переоцінки цінностей та пріоритетів людьми, адаптивності й жертвності громадянського суспільства. Такі зміни стосуються й сприйняття «традиційних» ролей чоловіків та жінок, які разом узяли на себе найважчу роботу у війську, в сім'ї, в економіці, громадському секторі, коли стало питання виживання нації, держави, захисту демократичних цінностей, свободи та незалежності.

На Щорічній конференції комітету НАТО з гендерних перспектив у травні 2025 року бригадний генерал доктор Веса Вальтонен, помічник начальника штабу Збройних сил Фінляндії говорив про зміну світосприйняття в суспільстві та побудову «мережі довіри» під час російсько-фінської війни. Цікаво і важливо в контексті порядку денного «Жінки, мир, безпека», генерал Вальтолен проілюстрував свою промову зображенням картини фінського художника Альберта Едельфельта на тему історії Фінляндії «Втікачі зі спаленого села» (Poltettu kylä). Трагічні спогади воєнного часу, каральні операції у Фінляндії, вбивства великої кількості місцевих мешканців надовго лишилися у пам'яті народу, у фольклорі та мистецтві. Тож художник зобразив фінську родину. Молода жінка, рятуючи рідних, вивезла поспіхом за населений пункт старшого родича та дитину. Взимку, без житла та захисту, вони намагаються пережити горе, маючи з собою лише рідню [4]. Генерал проводив паралелі між історією та сучасністю, коли українське суспільство перед ворогом мобілізується, і жінки стають захисницями дітей, роду, Батьківщини – не замість чоловіків, а разом з ними.

Про розбудову мережі довіри розповідала і Наталія Карбовська, директор зі стратегічного розвитку «Українського жіночого фонду», наголошуючи на ролі громадянського суспільства в створенні довготривалого опору ворогу та стійкості в Україні під час російсько-української війни.

Яскравим зразком відображення змін у світосприйнятті щодо ролей чоловіків та жінок, віддзеркаленням готовності до спротиву українців окупантам є документальний фільм «Куба&Аляска». Ця стрічка, частини якої знято на камеру «Гоу-про», камеру телефону, а також за допомогою професійної техніки, про реальне життя українських військовослужбовиць із позивними «Куба» та «Аляска». Цей фільм режисера Єгора Трояновського буде представлено у червні на одному з найбільших кінофестивалів Європи – Sheffield Doc Fest у Великій Британії. За інформацією Державного агентства України з питань кіно, «ці жінки – найкращі подруги й дотепні парамедикині на передовій в Україні, переживають спільну для всіх солдатів історію: чим довше вони захищають Україну, тим більше втрачають зв'язок із друзями, родиною та колишнім життям. Коли війна вкоренилася в них так глибоко, чи зможуть захисниці повернутися до колись безтурботного минулого буття?. Фільм є міжнародною копродукцією України, Бельгії та Франції. Виробництво належить 2BRAVE PRODUCTIONS, TAG FILM та CLIN D'OEIL FILMS» [3].

У лютому 2025 року у межах проєкту «Змінотворці 2» відкрилася фотовиставка «Змінотворці: просування гендерної рівності в Збройних Силах України». «Всесвітньо відомий військовий фотограф Себастьян Річ у потужних портретах «Змінотворців» відобразив суть трансформаційних змін, що сприяють гендерній рівності та зміцнюють безпеку людей в оборонному секторі України. Кожне зображення розповідає про стійкість, лідерство та повагу в ЗСУ» [1]. І тут також не обійшлося без участі громадянського суспільства. Проєктний директор «PROTECT2 в Україні» Сергій Касянчук описав проєкт як

такий, що системно працює відповідно до порядку денного «Жінки, мир, безпека» та просуває питання гендерної рівності у сфері оборони та безпеки.

Ще одним зразком сучасного мистецтва та результатом співпраці громадських організацій, цивільних та військових є документальний фільм «Ліга хоробрих» про участь у російсько-українській війні представників ЛГБТ. За словами голови ГО «Молодіжний центр Атлантичної Ради України» Оксани Григор'євої, «це надзвичайно важливий проєкт — як з точки зору захисту прав військовослужбовців, так і цивільних громадян. На державному рівні ухвалено документи, які захищають людей від дискримінації за гендерною ознакою чи сексуальною орієнтацією, зокрема, і в армії. Ми підтримуємо всіх військових, які захищають Батьківщину і, зокрема, ЛГБТ-спільноту в армії, яку не можна відкидати» [2].

Стрічка розповідає історію реальних бойових хлопців – військовослужбовців-представників ЛГБТ. Це також твір про зміни: у війську, у сприйнятті представників ЛГБТ в армії, про позитивне й про негативне, про виклики й досягнення. А головне, цей фільм про гідність, честь та значення кожного і кожної в умовах війни й миру, про цінність людського життя незалежно від природних особливостей кожної людини.

Герої фільму намагаються донести глядачеві, що розмаїття та персональні особливості не є перешкодою для захисту України, а єднатися в умовах війни – особливо важливо. Також документальна стрічка «Ліга хоробрих» покликана інформувати суспільство про участь представників ЛГБТ у війні України проти російського агресора, підкреслюючи, що права, обов'язки та можливості у всіх військовослужбовців мають бути рівні, адже всі на рівних стоять на захисті Батьківщини.

Отже, подібно до того, як цивільні люди, ставши на захист своєї землі, одягли піксель, так і культура – як сукупність матеріальних і духовних цінностей, набір правил – теж набула нових рис. Зберігаючи стрижень, вона

трансформує моделі поведінки, ідеї, ідеали, норми та цінності. А мистецтво воєнного часу, як дзеркало, фіксує людей, події, трансформації, йде поруч із реальністю. Фото, живопис, література, кіно допомагають жити, боротися, іноді вони – єдине, що залишилося в автора твору під час війни. А головне, вони документують та не дозволяють забути правду.

Список використаних джерел

1. Букет Є. «Змінотворці»: у Києві презентували фотовиставку і обговорили просування гендерної рівності в ЗСУ. *АрміяInform*. 2025. 19 лютого. URL: <https://cutt.ly/rbkb52KG> (дата звернення: 06.05.2025).

2. Презентація документального фільму «Ліга хоробрих». *УкрІнформ*. 2025. 27 січня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3951346-prezentacia-dokumentalnogo-filmu-liga-horobrih.html> (дата звернення: 06.05.2025).

3. Світова прем'єра фільму «Куба&Аляска» – вже у червні на одному з найпрестижніших кінофестивалів Європи! *Державне агентство України з питань кіно*. 2025. 08 травня. URL: <https://usfa.gov.ua/press-center/svitova-premyera-filmu-kubaalyaska-vzhe-u-chervni-na-odnomu-z-nauprestyzhnishykh-kinofestyvaliv-i14254> (дата звернення: 08.05.2025).

4. Poltettu kylä. *Wikipedia*. URL: https://fi.wikipedia.org/wiki/Poltettu_kyl%C3%A4 (дата звернення: 06.05.2025).

Ставенко Віталій Володимирович

викладач кафедри фізичного виховання та спорту

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

м. Дніпро, Україна

Stavenko.V.V@nmu.one